

Nr 300.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående krigstjänstpremier till visst manskap och vissa värnpliktiga vid flottan; given Stockholms slott den 27 april 1917.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att för utbetalande av krigstjänstpremier, i enlighet med i statsrådsprotokollet angivna grunder, till visst manskap och vissa värnpliktiga vid flottan på extra stat för år 1918 bevilja ett förslagsanslag av 200,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att disponera nämnda belopp redan under innevarande år.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Hans Ericson.

*Utdrag av protokollet över sjöförsvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
27 april 1917.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern SWARTZ,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena LINDMAN,
Statsråden: VON SYDOW,
STENBERG,
FALK,
HAMMARSTRÖM,
MÅRTEN ERICSSON,
ÅKERMAN,
CARLESON,
HANS ERICSON,
DAHLBERG.

Departementschefen, statsrådet Hans Ericson, anförde härefter följande.

Genom nådigt brev den 22 september 1914 hava cheferna för underofficers- och sjömanskårerna vid flottans stationer i Karlskrona och Stockholm bemyndigats att, utan hinder av gällande föreskrifter beträffande viss tjänstetid för manskap vid flottans sjömanskår, på därom gjord ansökan förlänga anställningstiden, intill dess vidtagen mobilisering av flottan upphörde, för sådant manskap, vars tjänstetid utginge den 30 september eller den 31 oktober samma år, ävensom för det manskap av ifrågavarande kategorier, som skolat övertjänstgöra.

Enahanda bemyndigande har under åren 1915 och 1916 lämnats bemålde kårchefer beträffande förlängning av anställningstiden för manskap vid flottan, vars tjänstetid utgått den 30 september eller den 31 oktober år 1915, resp. år 1916.

Vidare har genom särskilda nådiga brev den 22 september 1914, den 3 september 1915 och den 21 juni 1916 förordnats om inkallande jämlikt § 28 värnpliktslagen av värnpliktiga, som efter att den 30 september och den 31 oktober år 1914, resp. år 1915 eller 1916 hava avgått från flottans sjömanskår blivit överförda till klass A (sådana, som förut haft viss tids fast anställning vid flottan), ävensom av värnpliktiga av samma kategorier, som efter slutad övertjänstgöring överförts till klass A.

Såväl de *stamanställda*, som sålunda under den pågående mobiliseringen tagit förlängd anställning vid sjömanskåren, som ock de *värnpliktiga*, vilka under mobiliseringen vid sin avgång från stamanställning överförts till klass A och av denna anledning enligt förutnämnda bestämmelser omedelbart efter avskedet fortsatt sin krigstjänstgöring vid flottan, hava i allmänhet fått sin tjänstgöringstid utsträckt att omfatta omkring 2 år. Likaledes har en del av det manskap, som blivit avskedsberättigat under mobiliseringstiden, men enligt bestämmelserna i reglemente för marinen, del I, tagit förnyad anställning vid sjömanskåren på viss tid, kvarhållits eller kvarblivit i tjänst under 2 års tid. Slutligen hava även vissa andra värnpliktiga såväl av klass A som av klass B (studenter och med dem likställda samt de, som avlagt sjökaptens- eller styrmansexamen eller vissa examina i navigationsskolas maskinistavdelning) under den pågående mobiliseringen under en längre tid varit inkallade till tjänst vid flottan.

Chefen för marinstaben har nu i skrivelse den 25 innevarande månad gjort framställning därom, att nu nämnda kategorier av manskap och värnpliktiga vid flottan måtte under vissa villkor tillerkännas särskild ersättning i form av krigstjänstpremie. Sådan premie borde enligt marinstabschefens mening tillkomma den av sjömanskårens manskap, som, efter det mobilisering av flottan år 1914 anbefalldes, tagit förlängd eller förnyad anställning eller efter erhållet avsked från kåren kvarhållits i tjänst såsom värnpliktig för den tid, överstigande 12 fulla kalendermånader, han sålunda såsom stamanställd eller värnpliktig tjänstgjort eller komme att tjänstgöra under mobiliseringen. Krigstjänstpremien borde beräknas efter 25 kronor för varje påbörjad kalendermånad. Samma förmån borde även tillkomma övriga flottan tillhörande värnpliktiga av klass A eller B, vilka under mobiliseringen fullgjort krigstjänstgöring under längre tid än 12 fulla kalendermånader. Premien skulle utbetalas, sedan tjänstgöringen avslutats; och skulle den, som avgått ur tjänstgöringen innan denna bestämmelse trätt i kraft, för utbekommande av honom tillkommande belopp därom skriftligen

Chefens för
marinstaben
skrivelse den
25 april 1917.

göra framställning till vederbörande beväringssbefälhavare senast 2 år efter tjänstgöringens slut.

Till stöd för sitt sålunda avgivna förslag har marinstabschefen anført, att det, med hänsyn till den avsevärda förlängningen av den tid, ifrågavarande manskap och värnpliktiga varit skyldiga tjänstgöra vid flottan, måste anses vara med billighet förenligt, att de härför erhöles en särskild gottgörelse, vilken vore så mycket mera behöfvlig, som de vid sitt återinträde i det civila livet torde åtminstone till en början gå betydande ekonomiska svårigheter till mötes under den rådande dyrtiden.

Marinstabschefen har vidare meddelat, att enligt verkställd överslagsberäkning skulle till och med innevarande års utgång för ändamålet erfordras ett belopp av 320,000 kronor.

Marinförvaltningens utlåtande den 25 april 1917.

Marinförvaltningen har i häröfver avgivet utlåtande av den 25 innevarande april tillstyrkt den gjorda framställningen samt hemställt, att därav föranledda kostnader måtte få bestridas på samma sätt som övriga kostnader för neutralitetens skyddande.

Departementschefens yttrande.

Till en början torde jag få nämna, att förut omförmälda kategorier av stammanskap under sin ifrågavarande tjänstgöring vid flottan givetvis åtnjutit sådant manskaps avlöningsförmåner i allmänhet. Vad de värnpliktiga beträffar har Kungl. Maj:t, i anledning av 1915 års riksdags beslut i ämnet, genom nådigt brev den 18 juni 1915 föreskrivit, att flottan tilldelad värnpliktig av klass A, som under sin stamanställningstid uppnått korpralsgrad eller 1:a eller 2:a klass sjömans tjänstbarhetsklass, ävensom flottan tilldelad värnpliktig av klass B finge, därest han efter inkallelse till tjänstgöring under nu pågående mobilisering fullgjort eller komme att fullgöra tjänst minst sex månader i följd utan annat avbrott än tillfällig permission och därunder minst fyra månader med gott vitsord bestritt korprals- eller därmed likställd befattning, erhålla särskild ersättning med ett belopp av 20 kronor i månaden för den del av tjänstgöringstiden, som översköte två månader; dock att den särskilda ersättningen jämte av den värnpliktige åtnjuten krigsavlönning ej finge för månad överstiga ett belopp av 51 kronor, motsvarande lön, dagavlönning och inkvarteringsbidrag, allt för månad om 30 dagar, för stamanställd korpral i 2:a lönegraden vid Karlskrona station.

Vidare bestämdes enligt nådigt brev den 21 juni 1916, likaledes efter riksdagens hörande, i vissa avseenden ändrade grunder för den särskilda ersättningen till värnpliktiga under mobiliseringstjänstgöring.

Nämnda nådiga brev föreskrev sålunda, att flottan tilldelad värnpliktig, som efter den 31 juli 1915 konstituerats till underofficerskorpral eller korpral i flottans reserv, ävensom flottan tilldelad menig värnpliktig finge, därest han efter inkallelse till tjänstgöring under nu pågående mobilisering med gott vitsord fullgjort eller komme att fullgöra tjänst i en följd eller i olika omgångar sammanlagt minst sex månader — häri dock icke inräknad någon del av den värnpliktiges fredstjänstgöring enligt § 27 värnpliktslagen — erhålla särskild ersättning:

underofficerskorpral med 40 kronor i månaden;

korpral med 20 kronor i månaden för tjänstgöringstid till och med den 31 december 1915 och för tjänstgöringstid därefter med 25 kronor i månaden, dock att på grund av nådiga brevet den 18 juni 1915 redan uppburan särskild ersättning skulle i beloppet inräknas; och

menig värnpliktig med 12 kronor 50 öre i månaden för tjänstgöringstid efter den 31 december 1915.

Jämlikt de föreskrifter rörande stammanskaps och värnpliktiges tjänstgöring under tiden för nu pågående mobilisering av flottan, för vilka jag i det föregående redogjort, har den personal av sjömanskåren, som under nämnda tid blivit berättigad till avsked, haft att välja mellan tre olika alternativ, nämligen antingen att taga förlängd anställning för den tid mobiliseringen komme att omfatta, eller att förnya sin anställning för viss tid eller ock att begära avsked och därefter såsom värnpliktig, tillhörande klass A, omedelbart inträda i tjänstgöring. Vid tiden för valet mellan dessa alternativ har den avskedsberättigade saknat kännedom både om den tid, mobiliseringen kunde komma att räcka, och om den tidrymd, han eventuellt skulle komma att förbli inkallad såsom värnpliktig. Under sådana omständigheter har det varit naturligt, att alla tre nu nämnda tillvägagångssätt kommit till användning.

Marinstabschefen har föreslagit, att till nu avsedda kategorier av manskap och värnpliktiga skulle få utbetalas en krigstidspremie, beräknad efter 25 kronor för varje påbörjad kalendermånad, för den tid utöver 12 månader, vederbörande tjänstgjort eller komme att tjänstgöra under nu pågående mobilisering. Enahanda förmån borde ock enligt marinstabschefens mening beredas sådana flottan tilldelade värnpliktiga av klasserna A och B, som vid mobiliseringens anbefallande icke tillhörde sjömanskåren, men som med stöd av § 28 värnpliktslagen fullgjort krigstjänstgöring under längre tid än 12 månader.

Vid bedömandet av frågan, huruvida tilldelandet av den föreslagna krigstjänstpremien över huvud taget kan anses befogat, torde hänsyn i främsta rummet böra tagas till den avsevärda tid, tjänstgöringen för ifrågasvarande manskap och värnpliktige kommit att omfatta. I detta hänseende torde böra framhållas, att tjänstetidens längd framkallats av den omfattande verksamhet, som flottan måst utöva för bevakandet av våra långsträckta kuster under det pågående kriget. Denna verksamhet har påkallat särskilda fartygsrustningar, vilka i sin ordning kräft en betydande förstärkning av förhandsfolket på fartygen. Det har därför blivit nödvändigt att i stor utsträckning anlita även den tillgång på dylik personal, som enligt värnpliktslagen kan inkallas. För fyllande av det förefintliga behovet av akterhandsfolk hava däremot de till ordinarie fredstjänstgöring inkallade årsklasserna lämnat relativt god tillgång, och man har därför ej heller funnit nödvändigt att i någon större utsträckning anlita värnpliktiga av dessa klasser för tjänstgöring enligt § 28 värnpliktslagen. Den tid, under vilken inkallelse till eller kvarhållande i dylik tjänstgöring av sådana värnpliktiga förekommit, har därför hittills i allmänhet kunnat inskränkas till omkring 5 månader.

I jämförelse med nyssnämnda tid måste den av det ovannämnda i stamanställning kvarstående manskapet samt av de inkallade värnpliktiga av klasserna A och B fullgjorda tjänstgöringen framstå såsom särskilt kännbar, och det torde därför få anses riktigt, att staten åtminstone för den tid, som överskjuter 12 månader, lämnar dem en särskild gottgörelse utöver den, som enligt gällande författningar och övriga föreskrifter tillkommer personalen i fråga. En dylik gottgörelse är enligt mitt förmenande befogad ej blott såsom en ersättning för de olägenheter, som den utsträckta tjänstgöringen åsamkat ifrågasvarande manskap, utan även såsom ett slags avskedspremie, avsedd att vid övergång till civil anställning trygga levnadskostnaderna, till dess dylik anställning vunnits. Givet är, att denna premie ej bör utgå, därest allmän mobilisering av krigsmakten skulle anbefallas. Ej heller torde den böra utgå för annan månad än sådan, under vars hela förlopp tjänstgöringen pågått.

Det torde möjligen kunna ifrågasättas, huruvida krigstjänstpremie bör utgå även i de fall, då den särskilda ersättning, som enligt förberörda nådiga brev den 18 juni 1915 och den 21 juni 1916 tillerkänts vissa värnpliktiga, kommit vederbörande till godo. Det synes mig emellertid, med hänsyn särskilt därtill, att ifrågasvarande krigstjänstpremie skulle utbetalas först efter tjänstgöringens avslutande och i väsentlig mån är avsedd att bereda ekonomiskt stöd under den när-

maste tiden efter tjänstetidens slut, icke vara riktigt eller lämpligt att göra undantag för nyssnämnda värnpliktiga.

Däremot lär det avskedsberättigade manskap, som haft för avsikt att någon längre tid kvarstå i tjänst samt på grund därav åtnjutit undervisning i underofficersskola, icke böra komma i åtnjutande av krigstjänstpremie. Ty detta manskap har härigenom, oavsett den tid mobiliseringen kunnat beräknas räcka, frivilligt åtagit sig en förlängning av tjänstetiden, vilken omfattat ej blott den tid, som krävts för genomgående av nämnda skola, därest denna tid ej ingått i den obligatoriska tjänstetiden, utan även ett eller två år därutöver, beroende på skolkursens längd. Ifrågavarande manskap har genom detta sitt åtagande erhållit en undervisning, vilken kan bliva till gagn även för den, som sedermera kan komma att lämna tjänsten utan att avvakta eventuell befordran. För detta manskap kan alltså liksom för dem, vilka efter genomgången underofficersskola blivit befördrade till underofficerskorpraler eller vunnit kompetens för dylik befordran och av denna anledning jämlikt § 36 mom. 3 i reglemente för marinen, del I, blivit berättigade till fortfarande anställning vid sjömanskåren, mobiliseringen ej anses hava ingripit i framtidsplanerna, och de synas mig därför ej heller böra i nu ifrågavarande hänseende jämföras med övrigt manskap. Följaktligen bör den tid, under vilken undervisning åtnjutits i nämnda skola, ävensom den tid, eleven därefter varit skyldig kvarstå i tjänst, icke räknas såsom tjänstgöring, vilken berättigar till åtnjutande av krigstjänstpremie, varjämte uttryckligen bör fastslås, att sådant kvarstannande i sjömanskåren, till vilket manskapet jämlikt nyssnämnda reglementsföreskrift varit berättigat, ej skall medföra rätt till uppbärande av krigstjänstpremie.

Det belopp, med vilket krigstjänstpremie bör utgå, synes mig lämpligen böra bestämmas till 20 kronor för månad; och torde sådan premie böra utbetalas endast till den, som med gott vitsord fullgjort sin ifrågavarande tjänstgöring. Eventuellt uppburen rekapitulationspremie för den tid, under vilken krigstjänstpremie må beräknas, bör vid utbetalandet av sådan premie frånräknas.

I detta sammanhang tillåter jag mig erinra därom, att i nådiga propositionen nr 145 till innevarande års riksdag föreslagen avskedspremie till manskap, som avgår från sjömanskåren efter viss tids tjänstgöring, icke kan tidigare än från och med 1918 års höst tilldelas sådant manskap, vilket enligt nu föreliggande förslag skulle komma i åtnjutande av krigstjänstpremie.

För bestridande till och med 1917 års utgång av kostnader för krigstjänstpremier enligt det av chefen för marinstaben avgivna förslaget skulle enligt bemälda chefs beräkning erfordras ett belopp av 320,000 kronor. Denna beräkning grundar sig på den förutsättningen, att neutralitetsbevakningen kommer att fortfara till årets slut. Med hänsyn till de modifikationerna i villkoren för premiernas åtnjutande, som av mig i det föregående förordats, torde beloppet kunna beräknas till omkring 200,000 kronor.

Marinförvaltningen har föreslagit, att här ifrågavarande kostnader måtte få bestridas på samma sätt som övriga kostnader för neutralitetens skyddande. Detta förslag anser jag mig ej kunna biträda, utan synes det mig lämpligare, att det erforderliga beloppet uppföres å extra stat för år 1918. Anslaget synes böra givas förslagsanslags natur; och bör Kungl. Maj:t, då anslaget är avsett att tagas i anspråk redan under år 1917, bemyndigas att disponera detsamma redan under innevarande år.

Om beredande av medel för täckande av omförmälda anslagsbelopp, 200,000 kronor, har chefen för finansdepartementet för avsikt att inom den närmaste tiden framställa förslag.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att för utbetalande av krigstjänstpremier, i enlighet med ovan angivna grunder, till visst manskap och vissa värnpliktiga vid flottan på extra stat för år 1918 bevilja ett förslagsanslag av 200,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att disponera nämnda belopp redan under innevarande år.

Till denna departementschefens hemställan, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, tacktes Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall; och skulle proposition till riksdagen avlåtas av den lydelse, en vid detta protokoll fogad bilaga utvisar.

Ur protokollet:

Gustaf Norblad.